

Budova Eastman: klenot bruselského dědictví jako Dům evropských dějin

SHRNUTÍ

Budova Eastman, nacházející se uprostřed bruselské čtvrti Léopold poblíž evropských institucí, otevře ve druhé polovině roku 2016 své dveře jako Dům Evropských dějin. Výběr a renovace této bývalé zubní kliniky umožňuje vyzdvihnout historii této budovy, která je důležitou součástí bruselského a evropského dědictví. Zubní klinika, kterou založil George Eastman, zakladatel firmy Kodak, byla postavena v roce 1935 v parku Léopold, v místě, které od konce 19. století slouží vědě a odpočinku. Evropský parlament si tuto budovu, která byla střídavě veřejnou klinikou, vzdělávacím zařízením a zotavovnou, pronajímá od roku 1985. Umístil zde své správní služby, tiskárnu a jesle. V průběhu let v budově krátce sídlily i jiné evropské orgány, například evropský veřejný ochránce práv či Evropský účetní dvůr. V roce 2009 se Parlament rozhodl, že po odvážné rekonstrukci a rozšíření se budova stane sídlem Domu evropských dějin. Misí Domu evropských dějin je představit za pomoci nejmodernější muzeografie sled událostí, kterými Evropa za poslední dvě století prošla. Budova Eastman tak bude i nadále plnit svou funkci pedagogického a otevřeného zařízení.

Zdroj: Architektonická kancelář Chaix & Morel et Associés, Paříž JSWD, Köln Image: © E.Young / AACMA - JSWD.

Obsah informačního dokumentu:

- Filantrop George Eastman
- Park Léopold a zubní klinika
- Eastmanova klinika, místo pro vědu a solidaritu
- Klinika Evropského parlamentu
- Etapy změn
- Projekt Domu evropských dějin
- Hlavní odkazy

Filantrop George Eastman

George Eastman se narodil ve Waterville (stát New York, Spojené státy) v roce 1854. Brzy osiřel a ve 14 letech začal pracovat v pojišťovnictví, později v bankovníctví. Nedlouho poté však našel zalíbení ve fotografování, které se o deset let později stalo jeho pravým posláním. Ve dne v noci se ve své kuchyni pokoušel zjednodušit využití fotoaparátu, a vynalezl tak postup za pomoci suché desky, který si nechal v roce 1880 patentovat. O čtyři roky později vynalezl svitkový film, který znamenal převrat ve fotografování a položil základ kinematografii. V roce 1888 založil společnost Kodak, která mu přinesla bohatství.

George Eastman byl známý i svou šlechetností. Velkou část svého bohatství věnoval na dobročinné účely a třetinu akcií svého podniku předal svým zaměstnancům, čímž položil základ zaměstnaneckému podílovému vlastnictví. Eastmanovi nebyl lhostejný osud dětí ze znevýhodněného prostředí, které obecně zanedbávaly ústní a zubní hygienu, a proto financoval založení prvního zubního střediska, které bylo otevřeno v roce 1917 v Rochesteru (stát New York), v prostorách první továrny Kodak. Toto zařízení poskytovalo bezplatnou zubní péči běžným občanům. Podobná střediska otevřel George Eastman v Londýně, Římě, Paříži, Stockholmu a v Bruselu. V roce 1931 daroval Eastman milion dolarů Výboru veřejné pomoci města Bruselu na vytvoření modelového zubního střediska poskytujícího bezplatnou péči chudým dětem žijícím ve městech. Pro tyto účely byl vybrán pozemek o 2000 čtverečních metrech na okraji parku Léopold. První stavební kámen byl položen v roce 1934.

Park Léopold a zubní klinika

Park Léopold, místo sloužící vědě

Park Léopold, pozůstatek bývalého údolí Maelbeek, byl uprostřed 19. století parkem v anglickém stylu sloužícím rekreaci a společenským událostem. Lidé zde především přicházeli obdivovat zařízení a zajímavosti Královské zoologické, zahradnické a okrasné společnosti. Na prahu 20. století však belgický továrník Ernest Solvay navrhl vybudovat v parku vědecký institut. Solvaye fascinuje věda a pořádá pravidelná setkání, kterých se účastní největší vědci své doby jako Marie Curie, Henri Poincaré, Albert Einstein či Paul Langevin. Za podpory města Bruselu a soukromých mecenášů se v parku brzy objevují nové instituty – fyziologický institut, hygienický institut, anatomický institut, sociologický institut a obchodní škola. Ve 20. letech 20. století se tyto instituty postupně přesouvají do nového kampusu Svobodné univerzity v Bruselu. Zubní klinika George Eastmana zahajuje svou činnost v roce 1935. Slavnostního otevření se účastní král Léopold III. a královna Astrid, která o měsíc později umírá na následky úrazu. V bývalém fyziologickém institutu je v roce 1955 umístěno Lyceum Émila Jacqmaina.

Michel Polak (1885-1948)

Michel Polak byl švýcarský architekt, který se narodil v Mexiku a který po svém studiu v Zurichu a v Paříži působil především v Belgii. Město Brusel mu vděčí za několik významných budov postavených převážně ve stylu art deco, například velkých hotelů či soukromých domů, jako je vila Empain. Ve dvou z těchto budov sídlí v současné době evropské „instituce“: v Residence Palace (Evropská rada) a v Eastmanově institutu (Dům Evropských dějin).

Výstavba zubní kliniky

Výstavba Eastmanova institutu, inspirována plány kliniky v Rochesteru, byla výlučně svěřena architektovi Michelu Polakovi, který stavebními pracemi a vnitřní výzdobou pověřil místní renomované firmy. Budova, která je obložena bílými kameny, se při pohledu zepředu skládá z centrálního bloku o velikosti 15 x 31,4 metrů a dvou vnějších bočních křídel, z nichž každé měří 11,4 x 35,4 metrů. Velkolepé schodiště z modrého kamene vede do vstupní haly, která je vyvýšena prostorovými reliéfy a opatřena impozantními dveřmi, které rámuje dekorativní panel z tepaného železa. Vnitřní tesařské práce byly realizovány ve stylu 30. let 20. století za použití vzácného konžského dřeva. V bočních křídlech se nachází výuková místnost, malé muzeum ortodoncie, knihovna, šatna a toalety. V prvním poschodí nalezneme rentgenovou místnost, operační sál, anesteziologickou přípravnu a zákrový sál, ložnice pro dívky a pro chlapce a laboratoře. V prvním patře hlavního křídla se v rozsáhlém prostoru osvětleném velkými francouzskými okny opatřenými kovovými rámy nachází 26 moderních zubařských křesel uspořádaných do třech řad.

Obrázek 1 - Výstavba Eastmanova institutu, 1934

© University of Rochester Medical Center, Eastman Institute for Oral Health

Eastmanova klinika, místo pro vědu a solidaritu

Klinika, orientovaná na hygienu, byla ve své době vybavena nejmodernějším zdravotnickým materiálem. Vyznačovala se především tím, že se soustředila na malé pacienty. Polak byl přesvědčen o tom, že kliniku musí děti vnímat jako příjemné místo a nikoli jako nemocniční zařízení, a proto se snažil nahradit bílou jinými barvami, kterými nechal natřít stěny a podlahy. Čekárna je vyzdobena nástěnnými freskami belgického malíře Camille Barthélémyho, které v dekorativním horizontálním pruhu zachycují některé scény z bajek známého spisovatele Jeana de La Fontaine. Uprostřed místnosti se tyčí bronzová voliéra s exotickými ptáky, kteří mají odpoutat pozornost dětí od návštěvy zubaře. V době provozu bylo v Eastmanově institutu ošetřováno přibližně 150 dětí denně, a sloužil tak i jako zařízení pro vzdělávání budoucích zubařů. Díky konferenční místnosti, kde se mohlo usadit více než 150 lidí, byl institut i místem, kde probíhala různá setkání vědců.

Klinika Evropského parlamentu

Od roku 1955 sídlila v budově vedle kliniky i zotavovna – Eastmanova rezidence. Nicméně poté, co v budově byla více než 50 let poskytována zubní péče, se veřejné centrum pro sociální pomoc (Centre public d'aide sociale - CPAS) města Bruselu rozhodlo, že budova již nebude sloužit lékařským a zotavovacím účelům, a zařadilo ji do svého soukromého majetku. Evropský parlament, který od 70. let 20. století sídlil v poměrně nepraktických prostorách v boulevard de l'Empereur a který hodlal rozšířit činnost svých politických skupin a výborů v Bruselu, se rozhodl nechat postavit budovu v ulici Belliard, kterou si začala pronajímat belgická vláda, jež ji dále pronajímala

Parlamentu. Budova Eastman se nachází velmi blízko ulice Belliard¹. V roce 1985 ji CPAS pronajalo Evropskému parlamentu. Nájemní smlouva byla několikrát obnovena a v roce 2008 si Evropský parlament budovu definitivně zakoupil na základě dlouhodobého pronájmu na 99 let („bail emphytéotique“).

Obrázek 2 – Čekárna s voliérou v Eastmanově institutu, 1935.

Zdroj: Archiv moderní architektury, Brusel

1985 je mezníkem v dějinách Evropského parlamentu. V tomto roce se totiž Parlament na základě usnesení rozhodl rozšířit své sídlo v Bruselu a postavit zde jednací sál, který by pojmul nejméně 600 osob². Jelikož se členské státy nedohodly na jednotném sídle evropských institucí, o což Parlament nicméně žádal, rozhodl se Parlament využít skromný manévrovací prostor, který mu umožňovaly smlouvy, k přeorganizování své práce. Připravovaný Jednotný akt měl posílit jeho úlohu a Parlament za tímto účelem uspořádal v roce 1983 podruhé své plenární zasedání v Bruselu v Kongresovém paláci v ulici Ravenstein. Tato premiéra byla nicméně doprovázena technickými potížemi a Parlament byl nucen připustit, že se bude muset vybavit řádnou infrastrukturou³, která bude lépe přizpůsobena jeho činnosti a brzkému rozšíření (Španělsko a Portugalsko v roce 1986).

V roce 1986 pracuje v Bruselu pouhých 11 % zaměstnanců Parlamentu a při sčítání v roce 1983 sídlí ve 413 kancelářích v ulici Balliard a v 80 kancelářích v ulici Remorqueur. Úředníkům Parlamentu chybějí prostory a čekají na výstavbu nové infrastruktury. Jako rozumné řešení se nabízí pronájem budovy Eastman. Od roku 1985 se v Eastmanově institutu uskutečnila celá řada konferencí, ale nacházela se zde rovněž kavárna, tiskárna a zasedací místnosti. V roce 1993 zde byly umístěny jesle pro děti zaměstnanců, které mohlo navštěvovat přibližně 220 dětí. V budově následně sídlila různá evropská sdružení, jako Ženy Evropy, nadace Pegasus a sbory Evropských společenství. V průběhu let využívala prostory i některá oddělení Evropského veřejného obhájce práv a Evropského účetního dvora.

Park Léopold, v němž se nacházejí budovy jako Pasteurův institut nebo Solvayova knihovna, byl v roce 1976 částečně zařazen mezi chráněné památky. Samotná budova Eastman mezi chráněné památky zařazena nebyla, avšak její fasády čelící parku Léopold jsou součástí této památky. Tyto okolnosti usnadnily rekonstrukci budovy a její zhodnocení ke kulturním účelům, jakož i – v širším kontextu – k revitalizaci parku Léopold. Dne 17. června 2009 se předsednictvo Evropského parlamentu dohodlo na tom, že se budova Eastman stane sídlem Domu evropských dějin.

Etapy změn

V červenci roku 2009 vyhlásil Evropský parlament mezinárodní výběrové řízení, které probíhalo ve třech fázích. V průběhu tohoto řízení byla věnována zvláštní pozornost prvkům, jako je muzeologická koncepce projektu, přístupnost pro osoby s omezenou pohyblivostí, analýza potřeb a posouzení nákladů na provoz či dopad na životní prostředí a energetický výkon budovy. Poslední etapa výběrového řízení byla uzavřena na začátku roku 2011 vyhlášením vítěze, kterým se stalo uskupení tvořené architektonickou kancelář Chaix & Morel et Associés (Francie), JSWD Architekten (Německo) a TPF Engineering (Belgie). Součástí projektu je především realizace novodobého rozšíření a renovace původních fasád a některých místností s cílem zachovat historickou estetiku těchto prostor. Aby mohla budova sloužit všem

plánovaným účelům, je třeba zdvojnásobit její plochu: součástí projektu je rozšíření budovy v zadním nádvoří a přístavba na její střeše. Toto navýšení o tři podlaží nicméně odpovídá zásadě složení původní budovy, založené na dominanci centrální části a její osově souměrnosti a tuto zásadu posiluje. Rozšířená fasáda ze síťového skla na bývalé střeše prozrazuje, co se skrývá uvnitř: neprůhledné hranoly, které se jakoby vznášejí v této průhledné krabici.

V roce 2012 byly práce na rozšíření a rekonstrukci budovy odhadnuty na 31 milionů eur, náklady na výstavu – včetně nemalé částky věnované multijazyčnosti – na 21,4 milionu eur. Během výběrového řízení vyvolal projekt živou rozpravu, pokud jde o jeho možnosti i jeho význam pro architektonické prostředí Bruselu. Podobné rozpravy probíhaly v minulých letech při výstavbě jiných důležitých muzeí, což má svou logiku. Parlament rozpravě napomohl tím, že v roce 2012 uspořádal výstavu kandidátských projektů a projektu, který byl nakonec zvolen. Parlament dále uspořádal řadu schůzí se sdruženími místních obyvatel.

Obrázek 3 – Projekt Domu evropských dějin. Bokorys

Zdroj: Architektonická kancelář Chaix & Morel et Associés, Paříž JSWD, Köln Image: © E. Young / AACMA - JSWD

Projekt Domu evropských dějin

Myšlenka založení muzea Evropy není nová. Již v 90. letech 20. století uvažovala Evropská komise o otevření prostor v různých významných evropských muzeích, která by byla věnována evropské tematice⁴. V roce 1997 uskutečnilo Muzeum Evropy v Bruselu soukromý projekt, který spočíval v otevření dvou modelových a jedné putovní výstavy.

V některých evropských zemích proběhla rozprava o vytvoření velkého národního muzea. Úspěšné bylo Německo se svým muzeem *Haus der Geschichte* v Bonnu. Méně úspěšný byl projekt nizozemského parlamentu *Nationaal Historisch Museum*, zahájený v roce 2006, který musel být v roce 2010 ukončen, stejně jako projekt Domu francouzských dějin, který prosazoval prezident Nicolas Sarkozy, ale od něhož muselo být upuštěno, neboť byl příliš nákladný (80 milionů eur), ale i v důsledku kritiky, kterou vyvolalo líčení národních dějin. Oproti tomu v americkém Washingtonu vznikla od konce studené války celá řada muzeí, která upouštějí od myšlenky velkolepého líčení národních dějin (*United States Holocaust Memorial Museum*, *National Museum of the American Indian*).

Obrázek 4 – Projekt Domu evropských dějin – pohled na interiér

Zdroj: Architektonická kancelář Chaix & Morel et Associés, Paříž JSWD, Köln Image: © E.Young / AACMA - JSWD

Projekt Domu evropských dějin, který svým inauguračním projevem oficiálně v únoru 2007 zahájil Hans-Gert Pöttering po svém zvolení předsedou Evropského parlamentu, se v tomto kontextu jeví jako ambiciózní. V prosinci roku 2007 byl založen výbor expertů tvořený devíti historiky a muzeology z celé Evropy⁵. Tento výbor dal v září 2008 vzniknout myšlence Domu evropských dějin⁶. Bylo rozhodnuto, že hlavním posláním Domu evropských dějin bude umožnit co nejširší škále občanů ze všech věkových a profesních skupin lépe porozumět nedávné historii kontinentu, zasazené do kontextu předchozích staletí, která v souhře občas zdoluhavých a obtížných procesů utvářela myšlenky a hodnoty. Muzeum má rovněž umožnit občanům kriticky zhodnotit dějiny evropské integrace, její kapacity, výhledy a výzvy⁷. Dům evropských dějin má tedy sloužit jako místo neformálního učení, které svým návštěvníkům dává možnost rozšířit si prostřednictvím zkušeností, které v něm získají, své znalosti. Je koncipován jako místo, které má návštěvníka vtáhnout do děje a vyvolat v něm chuť poznat historii, která je vylíčena jako jeho vlastní, a vzbudit v něm zájem o současné dění v Evropě. Dům evropských dějin zobrazuje historii evropské integrace v širším kontextu dějin Evropy 20.

a 21. století, a doplňuje tak *Parlamentarium*, které bylo slavnostně otevřeno v roce 2011 a které se zaměřuje na dějiny budování Evropy a fungování Evropského parlamentu. Lidé, kteří zavítají do evropské čtvrti, budou moci navštívit obě zařízení, jakož i další zajímavá místa, jako je jednací sál, esplanáda a protokolární vchod, a získat tak celkový přehled o fungování Evropského parlamentu v kontextu evropských dějin.

Ústředním prvkem Domu evropských dějin bude stálá expozice zobrazující vývoj událostí od 19. století přes katastrofy první a druhé světové války, konec studené války, pád železné opony a Berlínské zdi, až po prohloubení evropské integrace do současnosti, s krátkým ohlédnutím za původem kontinentu, středověkem a moderní dobou.

Jednotlivá poschodí muzea na sebe chronologicky a tematicky navazují. Celá trasa hlavní expozice poskytne návštěvníkům nejrůznější úhly pohledu kolem případových studií a přiměje je klást si otázky. V posledním poschodí naleznou „otevřený“ strop hledící k nebi, který má znázorňovat nekonečné množství možností, které se Evropě nabízí. Zde mohou návštěvníci nabrat dech a vstřebat své dojmy. K těmto účelům se Dům evropských dějin inspiroval metodologickým vybavením moderních muzeí, které má návštěvníky přimět vnímat výstavu všemi smysly díky předmětům, vizuálním a audiovizuálním prvkům a vysvětlením, která jsou k dispozici ve 24 oficiálních jazycích Evropské unie.

Kromě stálé expozice budou v budově organizovány další i akce jako různé dočasné a putovní výstavy, ale rovněž celá řada událostí a publikací. Museum si dále předsevzalo, že kromě expozic a prohlídek s průvodcem zavede pedagogický program, který návštěvníka přiměje zamyslet se nad svým pohledem na evropskou historii a nad dědictvím, které předala současnému světu.

Dům evropských dějin, který otevře své brány v listopadu roku 2016, má obohatit návštěvu Evropského parlamentu o nový rozměr. Jeho otevření by mělo vést i ke zvýšení počtu návštěvníků o přibližně 350 000 ročně. Lze tedy říci, že budova Eastman zůstala v průběhu své dlouhé historie věrná své inovativní povaze, co se týče vybavení, a svému poslání coby vědecké a otevřené zařízení. V tomto smyslu není nepochybně přehnané tvrdit, že založení Domu evropských dějin přispěje svým způsobem k návratu ke kořenům parku Léopold.

Hlavní odkazy

Budování Domu evropských dějin. Projekt Evropského parlamentu, Lucemburk, Úřad pro publikace Evropské unie, 2013, 49 s.

S. Clark a J. Priestley, *Europe's Parliament, People, Places, Politics*, Londýn, John Harper Publishing, 2012.

T. Demey, *Bruxelles, chronique d'une capitale en chantier*, svazek 2: *De l'Expo 58 au siège de la CEE*, Brusel, Paul Legrain, 1992.

C. Mazé, *La fabrique de l'identité européenne, dans les coulisses des musées de l'Europe*, Paříž, Berlín, 2014.

Poznámky

¹ Účetní dvůr, zvláštní zpráva Účetního dvora týkající se politiky institucí Evropských společenství v oblasti nemovitostí JOC, č. C221/1, 3. září 1979.

² Usnesení Evropského parlamentu o infrastruktuře nezbytné k pořádání schůzí v Bruselu, 24. října 1985, doc B2-1120/85.

³ Místnost konkrétně neumožňovala hlasovat elektronicky a počítat hlasy přijaté jmenovitým hlasováním. Agentura Evropa, 28. dubna 1983.

⁴ Véronique Charléty, "L'invention du Musée de l'Europe, contribution à l'analyse des politiques symboliques européennes", *Regards sociologiques*, 27-28, 2004.

⁵ Camille Mazé, *La fabrique de l'identité européenne, dans les coulisses des musées de l'Europe*, Paříž, Berlín, 2014.

⁶ Výbor expertů, *Koncepční základ Domu evropských dějin*, Evropský parlament, říjen 2008.

⁷ Taja Vovk van Gaal a Christine Dupont, "The House of European History", *Entering the minefields: the creation of new history museums*, conference proceedings from EuNAMus, 2012.

Právní upozornění a autorská práva:

Za obsah tohoto dokumentu je výhradně odpovědný autor a jakékoli názory v něm vyjádřené nemusí nutně představovat oficiální postoj Evropského parlamentu. Je určen poslancům a zaměstnancům EP v rámci jejich parlamentní práce. Rozmnožování a překlad pro nekomerční využití jsou povoleny pod podmínkou, že je uveden zdroj a Evropský parlament je předem informován a je mu zaslána kopie.

© Evropská unie, 2016.

eprs@ep.europa.eu

<http://www.eprs.ep.parl.union.eu> (intranet)

<http://www.europarl.europa.eu/thinktank> (internet)

<http://epthinktank.eu> (blog)

